

Η ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ - ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ*

(ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΟΥ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ)

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΤΣΑΚΩΝΑ

Έντετ. Έφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

στ) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὡς μέσον ἠθικοποιή-
σεως τῶν πιστῶν.

Πέραν ὅμως τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐκφράσεων, ἐν τῷ Παύλῳ ἐξέχουσιν κατέχει θέσιν ἡ ἐν τῷ ἀτόμῳ δρᾶσις τοῦ Πνεύματος, ἡ ἀπεργαζομένη τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ τελείωσιν καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ πνευματικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ σκοπὸν τῆς χορηγήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀπεργάζεται τὴν ἠθικὴν ὁλοκληρίαν τοῦ πιστοῦ πρὸς τὰ ἔσω, διαμορφοῦ τὸν ἔσω ἄνθρωπον τὸν κατὰ Χριστὸν κτισθέντα, καὶ πρὸς τὰ ἔξω, κατὰ τὴν πρὸς τοὺς συνανθρώπους του καὶ τὸν Θεὸν σχέσιν του. Ἡ δραστηριότης αὕτη τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου εἶναι σύλληψις καὶ διδασκαλία καθαρῶς Παύλειος. Ὁ Παῦλος εἰσάγει, διατυποῖ καὶ τονίζει τὸν ἠθικοποιὸν ῥόλον τοῦ Πνεύματος καὶ μεταποιεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς ὄργανον ἠθικοῦ καταρτισμοῦ τῶν πιστῶν, καθιστῶν οὕτω τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κτῆμα παντός πιστεύοντος ἐπὶ τὸν Κύριον καὶ ἀψευδῆ ὁδηγὸν πρὸς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν καὶ πρὸς μὀρφωσιν τοῦ τελείου ἀνθρώπου, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ (Ἐφεσ. 4:13). Ἡ ἐνοίκησις αὕτη τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον δὲν κατορθοῦται ἀθαιρέτως καὶ μόνον ὡς ἐκχυσις τοῦ Πνεύματος ἐπὶ πᾶσαν σάρκα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐσχατολογικῇ ἐποχῇ. Ἡ πρόσκτησις τοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖται δυνάμει τῆς ἀπολυτρωτικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐνεργείας καὶ ὡς καρπὸς τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἔχομεν τὴν ἀλληλεξάρτησιν Χριστοῦ-Πνεύματος. Μόνον ὁ πιστεύων ἐπὶ τὸν Κύριον δέχεται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἐκεῖνος, ὅστις δέχεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀποκλεισμός τοῦ ἐνὸς σκέλους τῆς πνευματικῆς αὐτῆς δυάδος συνεπάγεται αὐτομάτως καὶ τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ ἐτέρου σκέλους. Ἐπ' αὐτῆς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 583 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

δὲ τῆς σχέσεως στηρίζεται τὸ Α΄ Κορ. 12:3, «οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν λέγει, Ἀνάθεμα Ἰησοῦς, καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν, Κύριος Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ». Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συνεπῶς πέμπεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ δρᾷ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, ἔτσι ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν, καθιστᾷ «τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζῶν διὰ δικαιοσύνην» (Ρωμ. 8:10).

Ἡ ἐνοίκησις τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνεπάγεται τὴν ἐγκαθίδρυσιν καὶ ἐπικράτησιν τοῦ νόμου τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (Ρωμ. 8:1) καὶ τὴν ἀποδέσμευσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ παντὸς ἄλλου νόμου καὶ ἀπὸ τῆς παλαιότητος τοῦ γράμματος (Ρωμ. 2:29. 8:1. 7:6. Β΄ Κορ. 3:6). Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ πνεύματος δημιουργεῖ τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅπερ συνεπάγεται τὴν ζῶν καὶ τὴν εἰρήνην (Ρωμ. 8:5-6, 27). Διὰ τῆς ἐνοικήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν ἀνθρώπον κατορθοῦται ἡ ἄμεσος τοῦ ἀνθρώπου ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ διείσδυσις εἰς τὰ βάθη τῆς θείας σοφίας καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψις τῶν θείων μυστηρίων εἰς τὸν ἀνθρώπον. Ἡ αὐτοαποκάλυψις τοῦ Θεοῦ καθίσταται πραγματικότης μόνον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Πνεύματος, ἐφ' ὅσον «τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ» (Α΄ Κορ. 2:10,12-14). Ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου τούτου εἶναι ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον «ψυχικὸς ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ» (Α΄ Κορ. 2:14). Αὐτὸ ὅμως τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ καὶ συνεπῶς ἡ μόνη ὁδὸς πρὸς γνῶσιν τῶν θείων πραγμάτων εἶναι ἡ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ φέρουσα πρὸς τὸν Θεὸν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Ἐξω τοῦ γεγονότος τῆς ἐν Χριστῷ Ἀποκαλύψεως εἶναι ἀδύνατος ἡ προσέγγισις τῷ Θεῷ καὶ ἡ ἐξιχνίασις τοῦ βάθους τῆς θείας μεγαλειότητος. Ἐντεῦθεν συνάγεται τὸ σχετικὸν τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ τὸ ἀχρηστον αὐτῆς πρὸς σωτηρίαν. Ἡ κατὰ κόσμον γνῶσις φυσιοῖ τὸν ἀνθρώπον (Α΄ Κορ. 8:1) καὶ ἀποτελεῖ τὴν τροφὴν τοῦ ψυχικοῦ ἀνθρώπου, ὅστις εἶναι προτὶν τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου τούτου (Α΄ Κορ. 2:12,14).

Ἡ ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι μόνον γνωσιολογικὴ, ἔτσι μέσον πρὸς πλήρη γνῶσιν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ὑπ' Αὐτοῦ χαρισθέντων (Α΄ Κορ. 2:12). Ἡ βαθυτέρα ἔννοια καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς αὐτῆς τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι νὰ γνωρίσῃ ὁ ἀνθρώπος τὴν ἐν Χριστῷ ἐγκαινιολογούμενην σχέσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐσωτερικὴν συνάφειαν καὶ ἀλληλεξάρτησιν τῶν δύο τούτων κόσμων, τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου, καὶ τέλος νὰ μάθῃ ὁ ἀνθρώπος ποῖον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον (Ρωμ. 12:2), ἐπὶ τῷ τελικῷ σκοπῷ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ νοῦ (Ρωμ. 12:2) καὶ τῆς προσκλήσεως τῆς θείας υἰοθεσίας, περὶ ἧς βεβαιοῖ τὸν ἀνθρώπον «τὸ πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατὴρ» (Ρωμ. 8:15). Ἡ ἠθικὴ ἀνακαίνισις τοῦ ἀνθρώπου

ἀποτελεῖ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ἐπενεργείας τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἥτις ἀνακαίνισις ὀδηγεῖ εἰς τὴν υἰοθεσίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν εἰσόδον αὐτοῦ, ὡς ζωῆς προσωπικότητος, εἰς τὴν σφαῖραν τῆς θείας ζωῆς. Τοῦ σκοποῦ τούτου οὕτως ὀριζομένου, ὁ ἄνθρωπος μεταποιεῖται εἰς ἐνσυνείδητον ὄργανον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, "Ὅπερ κατεϋθύνει πᾶσαν τοῦ ἀτόμου τὴν νοησιαρχικὴν, βουλευτικὴν καὶ συναισθηματικὴν ζωὴν. Αἱ γνωστικαί, βουλευτικαὶ καὶ συναισθηματικαὶ ἀρχαὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀποκτοῦν τὴν ὀρθὴν αὐτῶν κατεϋθύνει μόνον ὀδηγούμεναι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν Αὐτοῦ καθίστανται ἀψευδεῖς ῥυθμισταὶ ἀπάσης τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς του. Οὕτως ὁ νοῦς, ἡ καρδιά, ἡ συνείδησις κ.λ.π. μεταποιεῖται εἰς (νοῦν Χριστοῦ)¹, εἰς καρδίαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἐνεργοῦσαν², καὶ εἰς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ συμμαρτυροῦσαν συνείδησιν³, τὸ δὲ πνεῦμα αὐτοῦ καθίσταται ἀψευδὴς δέκτης τῶν θείων ἐλλάμψεων⁴. Ἡ παμμερὴς αὕτη δρᾶσις τοῦ Πνεύματος ἀπολήγει εἰς τὴν μεταποίησιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ναὸν τοῦ Θεοῦ, «εἰ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ἡμῖν»⁵.

"Ὄντος τοῦ ἀνθρώπου ναοῦ τοῦ Θεοῦ δυνάμει τοῦ ἐν αὐτῷ ἐνοικοῦντος Ἁγίου Πνεύματος, θεμελιούται μία νέα μορφή λατρείας τοῦ Θεοῦ, τῆς λατρείας ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ (Ρωμ. 1:9. Α΄ Κορ. 14:14-16. Ἐφεσ. 5:18. 6:18. Φιλιπ. 3:3), ἥτις, χωρὶς νὰ ἀποκλείη τὰς ἐξωτερικὰς μορφὰς λατρείας, προσδίδει βαθύτερον νόημα εἰς τὴν μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου κοινωνίαν καὶ καθιστᾷ τὴν λατρείαν οὐσιώδη ἐπικοινωνίαν καὶ ἀληθῆ ἐκδήλωσιν τῆς πιστευούσης καρδίας.

Ἡ ὅλη αὕτη ἐσωτερικὴ ἀνακαίνισις τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος Ἁγίου Πνεύματος, ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν πρὸς τὰ ἔξω φανέρωσιν τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ ζωῇ τοῦ ἀτόμου, ὡς προσώπου καὶ ὡς κοινωνικοῦ ὄντος. "Ἄμεσοι καὶ οὐσιώδεις εἶναι οἱ καρποὶ τοῦ δραστηκῶς ἐνεργοῦντος Ἁγίου Πνεύματος, ὡς καθορίζει τούτους ὁ Παῦλος. Κλασικὸν παραμένει τὸ διάγραμμα τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος, τὸ ἐκτιθέμενον εἰς τὸ Γαλ. 5:22-23, «ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραῦτης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος». Ἡ πλειὰς αὕτη τῶν ἐκφάνσεων τοῦ Πνεύματος ἀποτελεῖ τὸν κατὰστατικὸν χάρτην τῆς χριστιανικῆς ἀρετολογίας καὶ τὴν ἀναγκαίαν συνέπειαν πάντων τῶν περιπατούντων ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Ἐνεκα δὲ τῶν καρπῶν τούτων τὸ Πνεῦμα

1. Α΄ Κορ. 2:16. Ἐφεσ. 4:23. Εἰς αὐτὸν τὸν νοῦν ἀντιπαραβάλλεται ὁ ἀδόκιμος νοῦς, ὁ ἄκαρπος, ὁ μάταιος, ὁ διεφθαρμένος (Ρωμ. 1:28. 7:23. Α΄ Κορ. 14:14. Ἐφεσ. 4:17. Κολ. 2:18. Α΄ Τιμ. 6:5. Β΄ Τιμ. 3:8. Τίτ. 1:15).

2. Ρωμ. 2:29. 5:5. Γαλ. 4:6. Β΄ Κορ. 1:22.

3. Ρωμ. 9:1.

4. Ρωμ. 8:16. Α΄ Κορ. 14:15. Α΄ Θεσ. 5:19.

5. Ρωμ. 8:9,11. Α΄ Κορ. 3:16. 6:19. Ἐφεσ. 2:22. 3:16. Β΄ Τιμ. 1:14.

χαρακτηρίζεται ὡς «πνεῦμα πίστεως»¹, ὡς γεννῶν καὶ ἐκτρέφον τὴν πίστιν, τὴν κρηπίδα αὐτὴν τῆς χριστιανικῆς τελειότητος, ὡς Πνεῦμα ζωῆς καὶ εἰρήνης², Πνεῦμα κατανύξεως³ καὶ πραότητος⁴, χαρᾶς⁵ καὶ ἀγάπης⁶, Πνεῦμα ἀγαθωσύνης καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας⁷. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὕτω, καθίσταται ὁ βυθμιστικὸς παράγων πάσης ἐμπειρίας καὶ δραστηριότητος ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ σκοπεῖ εἰς τὴν μεταμόρφωσιν αὐτῆς, τὴν ἠθικὴν, καὶ εἰς τὴν πραγμάτων τῆς θείας υἰοθεσίας, ἣν δυνάμει δέχεται ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐν Χριστῷ λυτρώσεως. Ἡ ἐν Χριστῷ δὲ σωτηρία δὲν εἶναι στατική καὶ μυστηριώδης ἢ τι τὸ ὀλοκληρωμένον ἐξ ὑπαρχῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατορθοῦται ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνακαίνισις καὶ ἡ διαρκὴς ἀκτινοβολία τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος ἐν τε τῇ ἀτομικῇ καὶ κοινωνικῇ ζωῇ. Αὐτὴ δὲ ἡ πνευματοφόρος ἀκτινοβολία μαρτυρεῖ καὶ τὸ βάθος τῆς πίστεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐκ τούτων καθίσταται φανερόν, ὅτι ὑφίσταται μία ἀλληλένδετος ἐνότης μεταξὺ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου καὶ τῶν ἐκφάνσεων αὐτοῦ, ἐνότης ὑπαγορευομένη ἐκ τῆς διαρκοῦς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ ἐνότης δὲ αὕτη δημιουργεῖ καὶ συγκροτεῖ τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Χριστόν κτισθέντα, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ κτίσαντος αὐτὸν (Κολ. 3:10). Ὁ πνευματικὸς οὗτος ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις περιπατεῖ ἐν Πνεύματι⁸, δουλεῖ ἐν καινότητι Πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος⁹, ἄγεται ἐν παντὶ πάντοτε ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ¹⁰ καὶ ζῆ ἐν Πνεύματι¹¹, ἀνανεοῦται δὲ τῷ πνεύματι¹² καὶ συνωικοδομεῖται εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύματι¹³. Ἡ δημιουργία δὲ αὕτη τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ κατὰ τὸν Παῦλον ἔργον ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δυνάμει τῆς ἐν Χριστῷ Ἀποκαλύψεως. Ἡ μόρφωσις τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου εἶναι Θεοῦ δῶρον (Ἐφεσ. 2:8), τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς «εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν» (Α' Θεσσ. 2:12). Ἡ ἀνταπόκρισις τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον βῆμα. Ἡ κλήσις τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴν καὶ τὴν ἀφετηρίαν. Ἡ πνευματικὴ δὲ αὕτη ἐπίτευξις, ὁ καινὸς ἄν-

1. Α'. Κορ. 12:9. Β'. Κορ. 4:13. Γαλ. 5:5.

2. Ρωμ. 8:10. Γαλ. 6:8.

3. Ρωμ. 11:8.

4. Α'. Κορ. 4:21. Γαλ. 6:1.

5. Α'. Θεσ. 1:6.

6. Ρωμ. 15:30. Γαλ. 6:1. Β'. Τιμ. 1:7.

7. Ἐφεσ. 5:9.

8. Ρωμ. 8:4. Β'. Κορ. 12:18. Γαλ. 5:16.

9. Ρωμ. 7:6. 12:11. Β'. Κορ. 3:6.

10. Ρωμ. 8:14. Γαλ. 5:18.

11. Γαλ. 5:25.

12. Ἐφεσ. 4:23. 3:16.

13. Ἐφεσ. 2:22.

θρῶπος, ἀποτελεῖ καρπὸν τοῦ ἐνοικήσαντος διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐχὶ ἀνέλιξιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχοντος ἐγγενοῦς πνεύματος, οὔτινος ἐν τισιν, ὡς εἶδομεν, χωρίοις ποιεῖται μνεῖαν ὁ Ἀπόστολος. Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρωπολογικῶν παραγόντων, τοῦ νοός, τῆς καρδίας, τῆς συνειδήσεως κ.λ.π. ἀποτελεῖ τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τοῦ θείου καὶ ἀνθρωπίνου (πρβλ. Ρωμ. 8:16 «αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν» πρβλ. 1:9, 9:1), τὸ ὅλον ὅμως ἔργον τῆς μορφώσεως τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹. Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ τόνος καὶ ἡ ἔμφασις, ἅτινα προσδίδει ὁ Παῦλος εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποῦοι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑποχρεῖον τοῦ νόμου καὶ τῆς σαρκός². Οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος δημιουργοῦν τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον, ἀπηλλαγμένον παθημάτων καὶ ἐπιθυμιῶν (Γαλ. 5:24. Κολ. 3:5), ὅστις ἀποτελεῖ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ πνευματικὸν σῶμα, ὅπερ συγκροτεῖ καὶ τὴν κατάφασιν τῆς πνευματικῆς ἀνακαινώσεως (Τίτ. 3:5).

Οὕτως ὁ Παῦλος διὰ τῆς διατυπώσεως τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἀ ν α γ ε ν ν η τ ι κ ῆ ς καὶ ἡ θ ι κ ο π ο ι ο ῦ δυνάμεως ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, παραλλήλως πρὸς τὰς ἄλλας αὐτοῦ ἐκφάνσεις ἐν τῇ ἀναδείξει προφητῶν, διδασκάλων, εὐαγγελιστῶν, δυνάμεων, κ.λ.π. (Α'. Κορ. 12:1-30. Ἐφεσ. 4:11-12), καθιστᾷ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐ ν ε ρ γ ὸ ν καὶ δ υ ν α μ ι κ ῆ ν ἐντὸς τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος καὶ διανοίγει τοὺς ὀρίζοντας τοῦ κόσμου τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποῦοι διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως, τοῦ λουτροῦ παλιγενεσίας καὶ τῆς ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου (Τίτ. 3:15) καλεῖται νὰ εἰσέλθῃ ὁ ἄνθρωπος, ὡς υἱὸς Θεοῦ καὶ συγκληρονόμος Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. 8:14-17. Γαλ. 4:6-7).

1. Τὸ γεγονός τῆς δημιουργίας τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὡς καρποῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔχει μεγίστην σημασίαν καὶ εὐρίσκεται εἰς ὄξειαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑλληνιστικὴν καὶ γνωστικὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ πνευματικοῦ σώματος, ὡς ἀνεξαρτήτου οὐσίας, ἐνυπαρχούσης εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ κεκρυμμένης ὑπὸ τὸ γήϊνον σῶμα. Τὸ σῶμα τοῦτο τῶν Γνωστικῶν καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπιζῆ τὸν θάνατον καὶ ἀποτελεῖ διάπτυσιν τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θείου σπινθήρος, ἐμφύτως δεδομένου εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τὸ πνευματικὸν σῶμα τοῦτο ἐνυπάρχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Εἰς τὸν Παῦλον ὅμως ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος εἶναι καρπὸς τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ δὲ πνευματικὸν σῶμα εἶναι τι, τὸ ὁποῖον οἱ πιστοὶ θὰ φορέσουν κατὰ τὴν Ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν συμφώνως καὶ πρὸς τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν οὗτος ἐγένετο εἰς πνεῦμα ζωοποιῶν (Α'. Κορ. 15:35-50. πρβλ. E. S c h w e i z e r, ἐνθ' ἀν., VI, σ. 420-424).

2. Ρωμ. 8:6,13. Α'. Κορ. 2:14. Γαλ. 4:29. 5:16,17,18.

ζ) Πνεῦμα-Νόμος. Πνεῦμα-Σάρξ. Πνευματικός-Ψυχικός ἢ Σαρκικός ἄνθρωπος.

Ὡς πνευματική προσωπικότης ὁ πιστός εὐρίσκεται ἀντιμέτωπος δύο κόσμων, τοῦ κόσμου τοῦ Νόμου, ὡς προστακτικῆς ἀρχῆς ἠθικῆς δεοντολογίας, καὶ τοῦ κόσμου τῆς σαρκός, ὡς ἔδρας τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἠθικῆς ἀτελείας. Ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ἀντιπαλαίῃ πρὸς τοὺς δύο αὐτοὺς παράγοντας, οἵτινες κρατοῦν αὐτὸν δέσμιον καὶ ἀπεργάζονται τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἀτέλειαν, ἐνῶ ἐμποδίζουν αὐτὸν νὰ ἐγγίσῃ τὰς κορυφὰς τῆς ἠθικῆς τελειότητος καὶ πνευματικῆς δλοκληρώσεώς του.

Παρὰ τῶ Παύλῳ ὑφίσταται μία ἠθικὴ διαρχία μεταξὺ τοῦ Νόμου τῆς χάριτος, τοῦ Νόμου τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Νόμου τῆς Π.Δ. καὶ μεταξὺ σαρκὸς καὶ πνεύματος. Οἱ δύο οὗτοι κόσμοι ἀντιμάχονται ἀλλήλοις καὶ ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἐνὸς συνεπάγεται τὴν ἀτονίαν καὶ ἀκύρωσιν τοῦ ἄλλου. Ἡ ἐπικράτησις τοῦ Νόμου τῆς Π.Δ. κρατεῖ τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τὰ δεσμὰ μιᾶς ἀτελοῦς νομοτελείας, ἀνικάνου νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σωτηρίαν καὶ λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δὲ σὰρξ ἀχρηστεύει τὴν ἐν Χριστῷ λύτρωσιν, καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον δοῦλον τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ διασπᾷ τὴν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἐνότητά, ἥτις ἐξασφαλίζεται διὰ τοῦ νόμου τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (Ρωμ. 8:1).

Ὁ Νόμος, ὡς ἐν ὄλον ἠθικῶν προσταγῶν, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας καὶ τῆς ἐννόμου παρουσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις. Ἡ τήρησις ὁμῶς τῶν νομικῶν διατάξεων καθίστατο ἐν πολλοῖς ἀδύνατος καὶ ὅ,τι κατωρθοῦτο διὰ τοῦ Νόμου ἦτο ἡ συνειδητοποίησις τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ἐμπλοκὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐν νομικὸν ἀδιέξοδον. Ἡ παρουσία λοιπὸν τοῦ Νόμου, ἀντὶ νὰ λυτρώνῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἁμαρτίας, συνέτεινε μόνον εἰς τὸν τονισμὸν τῆς ἁμαρτίας, λόγῳ τοῦ ἀνικάνου τοῦ ἀτόμου νὰ τηρῇ τὸν Νόμον (Ρωμ. 7:5,7,8. 5:13)¹. Βεβαίως ὁ Νόμος, ὡς θεόθεν δεδομένος, οὐδὲν τὸ κακὸν περιεῖχεν. Τούναντίον ὁ Παῦλος τονίζει τὸ ἅγιον τοῦ Νόμου (Ρωμ. 7:6-12,14. Α'. Τιμ. 1:8), ἀλλ' ἐν ταυτῷ τονίζει καὶ τὴν ἀνικανότητα τοῦ Νόμου νὰ παράσχη σωτηρίαν². Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Νόμου ἦτο ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπετέλει οὗτος τὸν παιδαγωγὸν εἰς Χριστὸν, «ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν» (Γαλ. 3:24). «Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκ ἔτι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἔσμεν» (Γαλ. 3:25), ἀλλ' ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσε τοὺς πάντας «ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου» (Ρωμ. 8:1). Τὸ γεγονὸς τῆς πίστεως ἀκυροῖ καὶ θανατοῖ τὸν Νόμον, ἐφ' ὅσον «τέλος νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πι-

1. Πρβλ. Γαλ. 3:19,22.

2. Ρωμ. 3:20. 8:3. Γαλ. 2:16. 3:11.

στεύοντι» (Ρωμ. 10:4). Διὰ τῆς πίστεως εἰς Χριστόν Ἰησοῦν, καί Τοῦτον ἐσταυρωμένον (Α' Κορ. 2:2), ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐγκαινίζει τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας καί παραμερίζει τόν Νόμον, τήν τροφήν αὐτήν τῶν ἀτελῶν καί τῶν νηπίων (Γαλ. 4:1-6. Α' Κορ. 13:11. Ἐφεσ. 4:14).

Ἔθεν οὐδεὶς συμβιβασμὸς χωρεῖ μεταξύ Νόμου-Πνεύματος. Οἱ πνεύματι Θεοῦ ἀγόμενοι οὐκ εἰσιν ὑπὸ νόμον (Ρωμ. 8:14), ἐνῶ οἱ ὄντες ὑπὸ νόμον, ἐστερημένοι καί ἀλλότριοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τυγχάνουν. Ὁ Νόμος ὀδηγεῖ εἰς τὸν θάνατον καί τὴν συνείδησιν τῆς ἁμαρτίας (Ρωμ. 8:11), ἐνῶ ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν κορυφὴν τῆς τελειότητος, τὸν Θεόν. Πᾶσα προσκόλλησις εἰς τὰ τοῦ Νόμου σημαίνει ἄρνησιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀναγεννήσεως καί καλυδρόμησιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ ὀπίσω (Γαλ. 3:3) μὲ συνέπειαν τὴν ἁμαρτίαν καί τὸν θάνατον. Ἡ προσκόλλησις ὁμῶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν μεταποιεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς πνευματικὴν ὄντοτητα (Α' Κορ. 6:17), ἀπηλλαγμένην τοῦ Νόμου καί τῆς ἁμαρτίας. Ἡ ἀκύρωσις λοιπὸν τοῦ Νόμου ἀποτελεῖ τὸ δικαίωμα εἰσόδου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, τοῦ δοθέντος ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Ἐξ ἴσου ἰσχυρὰ — ἀν μὴ καί ἰσχυροτέρᾳ — ἐμφανίζεται εἰς τὸν Παῦλον ἡ διαρχία σὰ ρ ξ-πνεῦμα καί ἡ μεταξύ ἀλλήλων ἀγεφύρωτος ἀντίθεσις. Οἱ δύο οὗτοι κόσμοι εὐρίσκονται εἰς ὀξεῖαν ἀντίθεσιν, οὐχὶ ὁμῶς καί εἰς ὀντολογικὴν τοιαύτην, ὡς ὑπεστήριξαν οἱ Γνωστικοὶ καί ἄλλοι φιλοσοφικο-θρησκευτικοὶ κύκλοι τῶν πρὸ τοῦ Παύλου χρόνων ἢ καί σύγχρονοι αὐτῷ¹. Ὁ Παῦλος οὐδόλως τονίζει τὴν ἄρνησιν τῆς σαρκός, ὡς πηγῆς τοῦ κακοῦ καί τῆς ἁμαρτίας καί ὡς τῆς φυλακῆς τοῦ πνεύματος, ὡς ἔπραξαν τοῦτο ἄλλοι στοιχοῦντες πλατωνικαῖς δοξασίαις. Τούναντίον διεβεβαίωτοὺς πάντας «ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα» (Β' Κορ. 10:3). Ἄλλωστε ἡ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπαρξὶς τῶν πιστῶν, ἡ ἐν τῷ σώματι ἐνδημία, καίτοι σημαίνει τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκδημίαν (Β' Κορ. 5:6-9), ἐν τούτοις ὁμῶς ἀποτελεῖ τὸ στάδιον τῆς πνευματικῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις φιλοτιμεῖται, εἴτε ἐνδημῶν, εἴτε ἐκδημῶν, νὰ εἶναι εὐάρεστος εἰς τὸν Θεόν (Β' Κορ. 5:9). Ὅτι κυρίως ἐνδιαφέρει τὸν Παῦλον εἶναι ἡ ἄρνησις τῆς σαρκός, ὡς ῥυθμιστικοῦ τῆς ζωῆς παράγοντος καί ὡς ἀντικειμένου ἰδιαίτερας προσοχῆς καί φροντίδος, γεγονός, τὸ ὅποσον καθιστᾷ ἀνερέγητον τὴν χάριν καί δύναμιν

1. Πρβλ. E. Schweizer, ἔνθ' ἄν., VI, σ. 418-422, 432. Bultmann, ἔνθ' ἄν., I, σ. 164 ἐξ. S. V. McCashland, «Flesh in the N.T.» εἰς Interpreter's Dictionary of the Bible, II, σ. 276-7. J. A. T. Robinson, The Body, ἔνθ' ἄν., σ. 17-26. Stauey, ἔνθ' ἄν., σ. 154-173. Jewett, ἔνθ' ἄν., σ. 49-166. Ὁ J. Klausner, εἰς τὴν ἐργασίαν του, From Jesus to Paul, σ. 486-495, δέχεται τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Παύλου τοῦ ἐλληνοιστικοῦ κόσμου ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς σαρκός. Κατ' ἄλλους ὁμῶς ἐρευνητὰς ὁ Παῦλος ἐν τῇ ἐκδοχῇ του περὶ τῆς σαρκός εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς ἰδεολογικῆς γραμμῆς τῆς Π.Δ. (πρβλ. ἰδίᾳ τὴν θαυμασιάν ἐργασίαν τοῦ J. A. T. Robinson, ἔνθ' ἄν., σ. 17-26).

τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι αἱ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῶ ἀρέσαι οὐ δύνανται» (Ρωμ. 8:8), ἐφ' ὅσον ἀτὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐχθρα εἰς θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται» (Ρωμ. 8:7. πρβλ. Ἰακ. 4:4).

Κατὰ τὸν Παῦλον ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται πρὸ μιᾶς τραγικῆς θέσεως καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιλέξῃ μεταξὺ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ φρονήματος τοῦ πνεύματος (Ρωμ. 8:6), μεταξὺ Θεοῦ καὶ κόσμου, μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου. Ἡ δὲ τραγικότης αὕτη τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου καθίσταται ἐτι μᾶλλον ἐντονωτέρα, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ, τῷ σώματι τῆς σαρκὸς, ὀφείλει νὰ διεξαγάγῃ οὗτος τὸν ἀγῶνα τῆς ἠθικῆς του ὀλοκληρώσεως ἢ τῆς ἠθικῆς καὶ ὄντολογικῆς του ἐξαφανίσεως. Δικαία, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι ἡ ἀπεγνωσμένη κραυγὴ τοῦ Ἀποστόλου ἀναφωνοῦντος, «ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου» (Ρωμ. 7:24); Ἡ λύσις ὅμως αὐτῆς τῆς τραγικότητος προβάλλει ἐν συνεχείᾳ εἰς Ρωμ. 7:25 «χάρις δὲ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν».

Ἡ σὰρξ, λοιπόν, εἰς τὸν Παῦλον εἶναι ἀντίθετος τοῦ πνεύματος, ὡς ἡ ἀδυναμία ἀντίθετος τῆς ἰσχύος¹. Τὸ πνεῦμα ὅμως ὡς δύναμις, ὡς ἰσχύς εἶναι τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ σὰρξ καὶ οἱ νόμοι τῆς εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἀρχάς του. Ἡ ἐπικράτησις τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐνὸς κόσμου συνεπάγεται τὸν ἀφανισμόν τοῦ ἄλλου. Οἱ πιστοί, ἐὰν θέλουν νὰ ζήσουν, ὀφείλουν «πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος» νὰ θανατώσῃ (Ρωμ. 8:13). Πνεύματι δὲ ἀγόμενοι καὶ ὄντες ἐν Χριστῷ, οὗτοι νεκροῦν τὸ σῶμα καὶ καθιστοῦν τὴν σάρκα ἀνίκανον δι' ἁμαρτίαν, ἐνῶ μεταποιοῦν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἰς ζωοποιούσαν ἀρχὴν καὶ εἰς μέσον δικαιοσύνης (Ρωμ. 8:10). Εἶναι ἀδύνατος ὁ συμβιβασμὸς τῶν δύο τούτων κόσμων, καθ' ὅσον «ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς» (Γαλ. 5:17. πρβλ. 3:3. 4:29). Ἡ νέκρωσις τῆς σαρκὸς ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν πρὸς ἀνθησιν καὶ καρποφορίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου. Ἡ σημασία τῶν δύο τούτων κόσμων ἐσχατολογικῶς καὶ μεταφυσικῶς εἶναι οὐσιωδῶς διάφορος ἐπίσης. Ὁ ζῶν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ εἶναι υἱὸς Θεοῦ, συγκληρονόμος Χριστοῦ, κεκτημένος τὸν ἀρραβῶνα τῆς μελλούσης ζωῆς, ἐνῶ ὁ ζῶν ἐν σαρκὶ μέλλει ἀποθνήσκειν, αἱ δὲ πράξεις αὐτοῦ συναποθανοῦνται μετ' αὐτοῦ, μᾶλλον ὀδηγοῦν αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον, ἐφ' ὅσον ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ (Α'. Κορ. 1:29. Γαλ. 2:16. Ρωμ. 3:20).

Ἰπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς σαρκὸς ὁ Παῦλος περιλαμβάνει οὐχὶ μόνον τὴν ὕλην, ὡς μέσον διεξαγωγῆς τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ μέσα, δι' ὧν αὕτη ἐρχεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸν κόσμον. Καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐννοίαν πᾶσα ἐκδήλωσις τῆς σαρκὸς ἀντιστρατεύεται εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Πνεύματος. Οὕτως ἡ γνώσις τοῦ κόσμου τούτου, οὔσα προἰὸν σωματικῆς λειτουργίας, νοητικῆς, εἶναι

1. E. Schweizer, ἐθ' ἀν., VI, σ. 428.

ἀντίθετος πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι προῖον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου ἐγένετο «οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος» (Α΄ Κορ. 2:13), ἐφ' ὅσον «ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ» (Α΄ Κορ. 2:14). Ὁ δὲ νοῦς, ἡ καρδία, ἡ συνειδήσις, ὡς μέρη τοῦ σώματος τῆς σαρκός, πλανῶνται καὶ οὐ δύνανται νὰ νοήσωσι τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν δημιουργεῖται «τὸ φρόνημα τῆς σαρκός» καὶ «τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος»¹, «οἱ καρποὶ τοῦ πνεύματος»² καὶ «τὰ ἔργα τῆς σαρκός»³, τὸ περιπατεῖν «ἐν Κυρίῳ» ἢ «ἐν πνεύματι»⁴ καὶ τὸ περιπατεῖν «ἐν σαρκί»⁵, τὸ ζῆν ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν πνεύματι⁶ καὶ τὸ ζῆν ἢ εἶναι ἐν σαρκί⁷, τὸ πεποιθῆναι ἐν Κυρίῳ⁸ καὶ τὸ πεποιθῆναι ἐν σαρκί⁹, τὸ καυχᾶσθαι ἐν Κυρίῳ¹⁰ καὶ τὸ καυχᾶσθαι ἐν σαρκί¹¹, μεθ' ὧν αὐτῶν τῶν συνεπειῶν καὶ ἐπιπτώσεων.

Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἠθικῆς διαρχίας λυτροῖ τὸν ἄνθρωπον ἢ ἐν Χριστῷ λύτρωσις καὶ ἡ ζωοποιούσα πνοή τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου. Ἡ δρᾶσις τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου συνεπάγεται τὴν νέκρωσιν τοῦ σαρκικοῦ ἢ ψυχικοῦ ἀνθρώπου, τὴν θανάτωσιν τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός, τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἀμαρτίας καὶ τὴν μὴ ὑπακοὴν εἰς νομικὰς διατάξεις, ἐνῶ παραλλήλως δημιουργεῖ τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν πνευματικόν, τὸν κάτοχον τῆς θείας υἰοθεσίας καὶ τὸν ἄνω φρονούντα, οὗ ἔστιν Χριστὸς (Κολ. 3:1-2). Ἡ ὑπακοή καὶ ὑποταγή εἰς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ μεταποιεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς πνευματικόν ὄν, μακρὰν πάσης ἐπιθυμίας σαρκός καὶ ἀμαρτίας, καὶ ἀπηλλαγμένον ἠθικοῦ θανάτου καὶ ἀπωλείας.

Ἡ θέσις τοῦ Παύλου εἶναι σαφὴς καὶ ριζικὴ. Κατ' αὐτὸν «οἱ ὄντες ἐν σαρκὶ θεῶ ἀρέσαι οὐ δύναται» (Ρωμ. 8:8), ἐνῶ ὁ περιπατῶν ἐν πνεύματι ἐπιθυμίαν σαρκός οὐ μὴ τελέσῃ (Γαλ. 5:16). Ἐντεῦθεν ἀπορρέει ἡ μόρφωσις τῶν δύο τύπων ἀνθρώπων, τῶν ψυχικῶν ἢ σαρκικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν, τῶν δουλευόντων ἐν παλαιότητι γράμματος καὶ ἐν καινότητι πνεύματος (Ρωμ. 7:6), τῶν φρονούντων τὰ τῆς σαρκός καὶ τῶν φρονούντων τὰ τοῦ πνεύματος (Ρωμ. 8:5-6), τῶν δεσμίων τοῦ νόμου καὶ τῆς σαρκός (Ρωμ.

1. Ρωμ. 8:6.
2. Γαλ. 5:22. Ἐφεσ. 5:9.
3. Γαλ. 5:19-21. Α΄ Κορ. 6:9,10. Κολ. 3:5-8.
4. Ρωμ. 7:6. 8:4. Γαλ. 5:16,18.
5. Ρωμ. 8:1.
6. Γαλ. 5:25.
7. Ρωμ. 8:5,8,12,13.
8. Φιλιπ. 2:24. Β΄ Θεσ. 3:4.
9. Φιλιπ. 3:3.
10. Α΄ Κορ. 1:31. Β΄ Κορ. 10:17. Φιλιπ. 3:3.
11. Α΄ Κορ. 3:21.

7:6,8:1) και τῶν κοινωνούντων εἰς τὰ ἔργα τοῦ πνεύματος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (Β'. Κορ. 3:8. 13:13).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ὁ Παῦλος διεξάγει ἕνα διμέτωπον ἀγῶνα ἐναντίον τῶν πεποιθότων ἐν σαρκὶ και τῶν ζητούντων δικαιωθῆναι ἐν Νόμῳ. Δι' αὐτὸν ὁ μόνος ἔχων ἰσχὺν νόμος εἶναι ὁ Νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (Ρωμ. 8:1), ὁ δικαίων τὸν ἄνθρωπον και καθιστῶν αὐτὸν πνευματικόν. Πᾶν τὸ ἀνθρώπινον συνεπάγεται φθορὰν και θάνατον και μόνον ἢ ἐν Πνεύματι και ἐν Κυρίῳ ζωῆ τοῦ ἀνθρώπου φέρει αὐτὸν εἰς τὸν χῶρον τῆς τελειότητος και εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Θεοῦ. Εἰς πνευματικὸς ὁλοκληρωτισμὸς ἐκπέμπεται ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου, ὅστις ὀφείλει νὰ δεσπόζη εἰς πᾶν βῆμα τοῦ ἀνθρώπου και ὡς κορπὸς τῆς ἐν Χριστῷ λυτρώσεως.

3. «Πνεῦμα» εἰς λοιπὰ βιβλία τῆς Κ.Δ.

Τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Κ.Δ., ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε ἐξετασθέντων και τῆς Ἰωαννείου γραμματείας, ἥτις θὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον τοῦ ἐπομένου μέρους τῆς παρουσίας ἐργασίας, ἀναφέρονται εἰς τὴν περι πνεύματος και δὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν, ἄνευ σοβαρῶν ἀποκλίσεων ἐκ τῆς καθόλου γραμμῆς, περι τῆς διδασκαλίας ταύτης, τῆς λοιπῆς Καινοδιαθηκικῆς γραμματείας, ἐν πλείστοις δὲ σημείοις ἐμφανίζουσι σύμπτωσιν ἀπόψεων περι τοῦ πνεύματος οὐ τυχοῦσαν, ὥστε νὰ καθίσταται καταφανὴς ἢ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις τῶν πρὸ αὐτῶν γραφέντων βιβλίων τῆς Κ.Δ.

Οὕτως ἢ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ὄρου «πνεῦμα» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνέμου, δηλοῦντος οὕτω τὸ ἀδέσμευτον τοῦ πνεύματος και τὴν πανταχοῦ αὐτοῦ παρουσίαν (1:7)². Ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα ἐπὶ καθαρῶς ἰουδαϊκοῦ ἐδάφους, ὡς και εἰς τὸ Ἑβρ. 1:14, ἐνθα οἱ ἄγγελοι χαρακτηρίζονται

1. Ἡ ἐξέτασις τῆς Πνευματολογίας τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς ἐκτίθεται ἐνταῦθα κεχωρισμένως τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, λόγῳ τοῦ εἰσέτι ἀλύτου παραμένοντος προβλήματος τοῦ συγγραφέως αὐτῆς. Ἄν ὅμως τὸ πρόβλημα τῆς συγγραφῆς παραμένῃ εἰσέτι ἀνοικτόν, οὐχ ἤττον ὅμως ὑφίστανται και οὐσιώδεις συμφωνίαι μεταξὺ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου και τῆς πρὸς Ἑβραίους, ὡς θὰ καταστῇ τοῦτο ἐμφανὲς και ἐκ τῆς περι Πνεύματος διδασκαλίας, γεγονός, τὸ ὁποῖον ὠδήγησε πολλοὺς τῶν ἐρμηνευτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον νὰ θεωρήσουν τὴν Ἐπιστολὴν ὡς ἔργον τοῦ Παύλου. Τὸ ὅτι ὅμως ἡ Ἐπιστολὴ ἀντανακᾷ Παύλειον σκέψιν, παρὰ τὴν διαφορὰν ὕφους και γλώσσης, εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον. Περὶ πάντων τούτων πρβλ. Β. Ἰωαννίδου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κ.Δ., σ. 336-357. C. S p i c q, L'Épître aux Hébreux, Paris 1952, I, σ. 197-219. W. M a n s o n, The Epistle to the Hebrews, London 1951, σ. 10-23; F. F. B r u c e, The Epistle to the Hebrews: εἰς The New London Commentary on the N.T. σ. XXXV-XLII. Α. Τσάρνιτς, Τίς ὁ συγγραφεὺς τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς; Ἀθῆναι 1954. D. G u t h r i e, N.T. Introduction, III, σ. 15-24.

2. Ψαλμ. 103(104):4.

ὡς λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα¹. Εἰς τὸ 12:9 ὁ συγγραφεὺς χαρακτηρίζει τὸν Θεὸν ὡς Πατέρα τῶν πνευμάτων, ἥτοι τῶν οὐρανίων ὄντων. Ὑπάρχει ἐνταῦθα ἠθικὴ διαρχία, ἀντίθεσις μεταξὺ σαρκὸς-πνεύματος, ὡς δέχεται ὁ E. Schweizer²; Τὸ Ἐβρ. 12:23 μαρτυρεῖ περὶ τῶν πνευμάτων τῶν δικαίων τῶν ὄντων ἐν οὐρανῷ, ἐφ' ὧν ἐξουσιάζει ὁ Θεός. Τὰ γεγονότα ὅμως αὐτὰ ἐλάχιστα μαρτυροῦν εἰς τὴν ἀντίθεσιν ὑλῆς-πνεύματος, ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς τὰ πάντα δι' Υἱοῦ ἐποίησεν (Ἐβρ. 1:2,10-12). Δυναμέθα νὰ δεχθῶμεν τὴν συνήθη καὶ εἰς τὴν Π.Δ. ἀπόστασιν μεταξὺ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἥτις ἐντονώτερον διατυποῦται, ὡς εἶδομεν, εἰς τὸν Παῦλον. Αἱ ἀπόψεις ὅμως περὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς Πατρός τῶν πνευμάτων, καὶ περὶ τῶν πνευμάτων τῶν τετελειωμένων δικαίων, ἀντανакλοῦν ἰουδαϊκὰς διδασκαλίας, ἐνθα ὁ Θεὸς χαρακτηρίζεται ὡς «Κύριος τῶν πνευμάτων» καὶ πρὸς Ὀν ἐπιστρέφει τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου μετὰ θάνατον (Ἐκκλ. 12:8).

Ἡ διαστολὴ μεταξὺ ψυχῆς καὶ πνεύματος εἰς τὸ Ἐβρ. 4:12 εἶναι καθαρῶς ἀνθρωπολογικὴ, γνωστὴ ἐκ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, εἰς ὃν ἡ ψυχὴ ἀποτελεῖ τὴν ζωϊκὴν ἀρχὴν³, τὸ δὲ πνεῦμα τὴν θεϊαν δύναμιν, τὴν ἐμφυσηθεῖσαν εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Πέραν ὅμως τῶν μεμονωμένων αὐτῶν περιπτώσεων περὶ τοῦ πνεύματος, ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἐπιστολῆς ἀναφέρεται εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὡς δύναμιν δρῶσαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀπολυτρώσει. Οὕτω, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας, δι' οὗ ὁ Θεὸς πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως ἐλάλησεν εἰς τοὺς πατέρας τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τῶν προφητῶν (Ἐβρ. 1:1). Τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας (Ἐβρ. 3:7) συνδέεται πρὸς τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς θεοπνευστίας τῶν Γραφῶν καὶ μαρτυρεῖ διὰ τὰ μέλλοντα συμβαίνειν. Ἡ τυπολογία καὶ ἀλληγορία τῆς Ἐπιστολῆς, περὶ τῶν γεγονότων τῆς Π.Δ. ὡς σκιᾶς τῶν μελλόντων (Ἐβρ. 8:5. 10:1) προσδίδουν ἰδιαιτέραν ἐμφασιν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας καὶ καθιστοῦν αὐτὸ διήκουσαν ἀρχὴν δι' ὅλης τῆς ἱστορίας (Ἐβρ. 9:8). Τὸν

1. Ὁ E. Schweizer, ἐνθ' ἄν., VI, σ. 446, ὑποσ. 781 εὐρίσκει ἐνταῦθα ἀποψιν τοῦ ὀρθοδόξου Ἰουδαϊσμοῦ, πρὸς ἣν ἀντιτίθεται ὁ Παῦλος, ὅστις δέχεται τοὺς ἀγγέλους ὡς ὑποτεταγμένας ἐχθρικὰς δυνάμεις. Βεβαίως ὁ Παῦλος θέτει τὸν Ἰησοῦν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος (Ἐφεσ. 1:21. Κολ. 1:16. 2:10,15 πρβλ. Ἐβρ. 2:5), ἐν τῇ καταπολεμῆσει δὲ τῆς ἀγγελολατρίας φθάνει εἰς ἀκρότητα πρὸς διασφάλισιν τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Οὐχ ἤττον ὅμως ἀλλαχοῦ τῶν Ἐπιστολῶν του θεωρεῖ τοὺς ἀγγέλους ὡς ὑπηρετικὰ τοῦ Θεοῦ ὄργανα (Α'. Κορ. 4:9. 13:1. Γαλ. 1:8. 3:19. 4:14. Β'. Θεσ. 1:7. Α'. Τιμ. 3:16. 5:21).

2. Ἐνθ' ἄν., VI, σ. 445.

3. Εἰς τινὰ χωρία ὅμως τῆς Ἐπιστολῆς (6:19. 10:38,39. 12:3. 13:17) ἡ ψυχὴ προσκτᾶται ἔννοιαν εὐρυτέραν τῆς ζωϊκῆς τοιαύτης καὶ συμπίπτουσαν πρὸς τὴν τοῦ Παύλου ἐκδοχὴν περὶ ψυχῆς, δηλούσης τὴν θέλησιν, τὸ ἄτομον, μέρος τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος (βλέπε ἀνωτέρω εἰς Παῦλον).

έσχατολογικόν δὲ τοῦ πνεύματος τῆς προφητείας χαρακτηῖρα τονίζει καὶ τὸ Ἑβρ. 10:15, ὅπερ ἐν ταύτῳ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς μαρτυρίας περὶ τῶν ἐσχάτων γεγονότων, τῶν συνδεομένων πρὸς τὰ ἐν Χριστῷ συμβάντα.

Εἰς τὸ ἐν λόγῳ χωρίον ἡ μαρτυρία τοῦ Πνεύματος συμπίπτει πρὸς τὴν θεοπνευστίαν τῶν Γραφῶν, ἐφ' ὅσον ἐν αὐταῖς λαλεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.

Ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινότητι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀποτελεῖ τὸ ἐσχατολογικὸν δῶρον τοῦ Θεοῦ, ὡς συνέπειαν τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας. Τὸ Ἑβρ. 2:4 «συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημεῖοις τε καὶ τέρασιν καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν» εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς θεολογικῆς γραμμῆς τῶν Πράξεων καὶ τοῦ Παύλου, καθ' ἣν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκδηλοῦται ἐν σημεῖοις καὶ τέρασι καὶ ὡς δύναμις πολυποίκιλος καὶ ἐν ταύτῳ νέμει τοῖς πιστοῖς τὰ χαρίσματα πρὸς τὸ συμφέρον¹. Αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέτοχοι διὰ τοῦ φωτισμοῦ τῆς βαπτίσεως γίνονται οἱ χριστιανοί, ἵνα ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωσι καὶ μὴ παραπαίωσιν, ἀνασταυροῦντες οὕτω ἑαυτοῖς τὸν υἶόν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντες (Ἑβρ. 4:6). Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ «πνεῦμα τῆς χάριτος» (Ἑβρ. 10:29), ὅπερ φέρει τὸν πιστὸν ἐπὶ τὴν τελειότητα (Ἑβρ. 6:1) διὰ τῆς σταθερᾶς ἐμμονῆς τοῦ γευσσαμένου τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανοῦ (Ἑβρ. 6:4) εἰς τὸν λόγον τῆς σωτηρίας, ἥτις, ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη (Ἑβρ. 2:3). Ἡ προσφορὰ τοῦ Χριστοῦ, ὡς μέσον καὶ αἰτία σωτηρίας αἰωνίου καὶ τῆς χορηγήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τονίζεται ὑπὸ τῆς Ἐπιστολῆς, ὡς καὶ εἰς τὸν Παῦλον (Ἑβρ. 5:9. 7:25,27. 9:11-15, 12:2-3). Ἡ θυσία δὲ αὕτη τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο διὰ πνεύματος αἰωνίου (Ἑβρ. 9:14) καὶ οὐχὶ δι' αἵματος καὶ σαρκός, ὡς εἰς τὴν Π.Δ. Τοῦτο δὲ τὸ αἰώνιον πνεῦμα μαρτυρεῖ εἰς τὴν φύσιν τοῦ Υἱοῦ, δι' οὗ ὁ Πατὴρ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν (Ἑβρ. 1:2)², ὡς μέσου λυτρώσεως.

Οὕτως ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή, ἐν συνεπτυγμένῃ μορφῇ, ἐκτίθησιν τὴν περὶ Πνεύματος διδασκαλίαν ἐν εὐθυγραμμίσει πρὸς τὴν ἀντίστοιχον διδασκαλίαν τῶν προηγουμένως ἐξετασθέντων βιβλίων τῆς Κ.Δ., ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὡς πνεῦμα τῆς προφητείας, τῆς μαρτυρίας, καὶ τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δρώσης ἀνακαινιστικῆς δυνάμεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐπιτεύξεως τελειότητος καὶ προσελύσεως τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ, δυνάμει τῆς ἐν Χριστῷ λυτρώσεως, ἡ ἄρνησις τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ὕβριν καὶ περιφρόνησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἑβρ. 10:29) καὶ ἐπιστροφήν εἰς τὴν ἁμαρτίαν (Ἑβρ. 6:6).

¹ Ἡ Ἐπιστολή τοῦ Ἰακώβου μόνον δις ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ὄρου «πνεῦμα».

1. Α'. Κορ. 12:4,7,8,9,10,11. Γαλ. 3:5.
2. Περβλ. Ρωμ. 1:4. Διὰ τὰς διαφόρους τοῦ ὄρου «αἰώνιον πνεῦμα» ἐρμηνείας περβλ. E. Schweizer, ἐνθ' ἀν., VI, σ. 446, ὑποσ. 786.

Εἰς Ἰακ. 2:26 ἡ χρῆσις τοῦ ὄρου συμπίπτει πρὸς τὴν Παλαιδιαθηρικὴν χρῆσιν τοῦ πνεύματος, ὡς ἐμψυχούντος τὸ σῶμα καὶ ἀποτελοῦντος τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς. Ἄνευ τοῦ πνεύματος, προφανῶς τοῦ ἐμφυσηθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ σῶμα εἶναι νεκρὸν, ἀνίκανον νὰ ζήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ. Εἰς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην ὁ ὄρος «ψυχὴ» ἀναφέρεται ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν, δηλῶν τὸ ἀθάνατον ἐν ἀνθρώπῳ στοιχεῖον (Λουκ. 1:21.5:20), ὡς καὶ εἰς τοὺς Συνοπτικούς (Ματθ. 10:28, 39.16:25. Μάρκ. 3:4. 8:35. Λουκ. 6:9. 9:24. 17:33. 21:19) καὶ τὸν Ἰωάννην (12:25) καὶ τὰς Πράξεις Ἀποστόλων (2:27,31). Ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ χωρίῳ (4:5) ἡ Ἐπιστολὴ Ἰακώβου ἀναφέρεται εἰς τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔχει δώσει εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ὁποῖον ὁ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ αὐτὸν καθαρὸν καὶ ἀμόλυντον. Ποῖον ὅμως πνεῦμα ἐννοεῖται ἐνταῦθα; Τὸ ἐμφυτον ἢ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; Ὁ Ε. Schweizer δὲν διασαφηνίζει, καίτοι δέχεται ὡς ταυτόσημον πρὸς τὸ πνεῦμα τὴν ἄνωθεν σοφίαν (Ἰακ. 3:17)¹. Τὰ χαρακτηριστικὰ ὅμως τῆς σοφίας καὶ οἱ καρποὶ αὐτῆς συμπίπτουν ἐν πολλοῖς πρὸς τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος (Γαλ. 5:22. Ἐφεσ. 5:9). Συνεπῶς πρόκειται περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐνοικούντος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ². Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ Ἰακ. 4:4, ἐνθα τονίζεται ἡ ἠθικὴ διαρχία («ὁ σ μ ο ς - Θεός»), ὡς καὶ ἐν τῷ Παύλῳ. Ἡ φιλία τοῦ κόσμου, κατὰ τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, εἶναι ἐχθρα τῷ Θεῷ καὶ ὁ βουλόμενος «φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται» (Ἰακ. 4:9). Καὶ ἂν ἀκόμη διὰ τοῦ ὄρου «πνεῦμα» εἰς Ἰακ. 4:5 δηλοῦται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὡς τινες ὑποστηρίζουν, ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἠθικοποίησις αὐτοῦ εἶναι ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τέλος αἱ Ἐπιστολαὶ Α' καὶ Β' Πέτρου καὶ Ἰούδα προδίδουν συγγραφεῖς βαθύτατα ἐπηρεασμένους ὑπὸ τοῦ Παύλου εἰς τὴν περὶ Πνεύματος διδασκαλίαν. Ἄν ἐξαιρέσῃ τις τὸ Α'. Πέτρου 3:19, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὰ πνεύματα τῶν τεθνεώτων³ καὶ ἀντανακλᾶται Ἀποκαλυπτικὴ γραμματεία⁴, τὰ λοιπὰ χωρία τῶν τριῶν αὐτῶν καθολικῶν Ἐπιστολῶν περὶ πνεύματος ἀπρ-

1. Ἐνθ' ἄν., VI, σ. 446-7. Ὁ Burton (ἐνθ' ἄν., σ. 490) ἐντάσσει αὐτὸ εἰς τὴν ἔδραν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐπηρεαζομένην ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Moffatt ταυτίζει αὐτὸ πρὸς τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς ἐν τῇ Δημιουργίᾳ (The General Epistles, James, Peter, and Judas, εἰς Moffatt's N.T. Commentary, σ. 60-1).

2. Τὴν αὐτὴν γνώμην ὑποστηρίζουν οἱ J. H. Ropes (εἰς Epistle of St. James εἰς I.C.C., σ. 264) καὶ οἱ ἡμέτεροι Π. Τρεμπέλας (Ἐπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολάς τῆς Κ.Δ., 3, σ. 272) καὶ Σ. Ἀγουρίδης (Ἐπόμνημα εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀγ. Ἰακώβου, σ. 71).

3. Διὰ τὸ ὅλον πρόβλημα τοῦ τί δηλοῖ ὁ συγγραφεὺς διὰ τοῦ «πνεύματα» πρβλ. J. N. D. Kelly, The Epistles of Peter and of Jude εἰς Black's N.T. Comment., London 1969, σ. 152-7. Ὁ Ch. Bigg (εἰς Epistles of St. Peter and St. Jude εἰς I.C.C., σ. 162) δέχεται τὰ πνεύματα τῶν νεκρῶν γενικῶς συμφώνως καὶ πρὸς τὸ Ἑβρ. 12:23 καὶ Α'. Πέτρ. 4:6. Ὁμοίως ὁ E. Schweizer, ἐνθ' ἄν., VI, σ. 447.

4. Charles, Apocrypha and Pseudepigrapha of the O.T., II, σ. 191, 194.

χοῦν διδασκαλίαν Παύλειον. Ἐν τῷ Α' Πέτρ. 1:11-12 ἔχομεν μνειάν τοῦ πνεύματος τῆς προφητείας, ὅπερ τόσον διὰ τοὺς προφήτας τῆς Π.Δ., ὅσον καὶ διὰ τοὺς Ἀποστόλους ἐν τῇ Κ.Δ. χαρακτηρίζεται ὡς «πνεῦμα Χριστοῦ». Ἐχομεν ἐνταῦθα, λοιπόν, νέας διαστάσεις τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὡς πνεύματος τῆς προφητείας. Τοῦτο ἦτο τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ ἐν τοῖς προφήταις ἐξήγγειλεν «εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν» θὰ συνέβαινον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ αἰ μετὰ ταῦτα δόξαι, διὰ δὲ τῶν Ἀποστόλων ἀπεκάλυπτεν ἐκεῖνα εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι» (Α'. Πέτρ. 1:12). Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἄρα, τόσον εἰς τὴν Π.Δ., ὅσον καὶ εἰς τὴν Κ.Δ. δὲν εἶναι μόνον τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας, ἀλλὰ καθίσταται ἐν ταῦτῳ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς μαρτυρίας, φέρον τὴν περὶ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν δι' ὅλης τῆς ἱστορίας, ἥτις εἶναι ἱστορία τῆς Ἀποκαλύψεως. Πᾶσα προφητεία δὲν ἐκφέρεται «θελήματι ἀνθρώπου», ἀλλ' οἱ λαλήσαντες προφητεῖαν ἐπραξαν τοῦτο «ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι» (Β'. Πέτρ. 1:2). Ὡς οὖσα δὲ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ προφητεία, καὶ δὴ ἡ περὶ Χριστοῦ τοιαύτη, προσκτᾷ αἰώνιον καὶ ἀπαραβίαστον κύρος, ἔχουσα τὴν σφραγίδα αὐτοῦ τούτου τοῦ Θεοῦ (Β'. Πέτρ. 1:21). Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, λοιπόν, εἶναι ὁ Κύριος τῆς ἱστορίας τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ πᾶσα περὶ Χριστοῦ προφητεία ἐξηλέχθη μόνον ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν καὶ καθοδήγησιν αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος. Ὡς τοιοῦτον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ πνεῦμα, δι' οὗ γνωστοποιεῖται ἡ ἀλήθεια, εἰς ἣν ὀφείλου ὑπακοὴν οἱ πιστοὶ (Α'. Πέτρ. 1:22). Ἐφ' ὅσον τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὰ ἐν Χριστῷ πάθη καὶ τὰς δόξας, ἡ ἐν Χριστῷ Ἀποκάλυψις ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστην ἀλήθειαν, τὸ δὲ Πνεῦμα, ὡς μαρτυροῦν εἰς αὐτήν, εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. Σχετίζεται ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸν Παράκλητον τοῦ Ἰωάννου, ὡς πνεῦμα τῆς ἀληθείας; Νομίζομεν ὁ συσχετισμὸς, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶναι δυνατός.

Τὸ Ἅγιον δὲ Πνεῦμα, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, εἶναι καὶ τὸ μέσον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ὁ ἁγιασμὸς τῶν πιστῶν (Α'. Πέτρ. 1:2), ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ὀποίου ζῶσι καὶ τελειοῦνται οἱ πιστοί, ζῶντες καὶ τεθνεώτες. Ἀναλόγως δὲ τῶν ἐκφάνσεων αὐτοῦ χαρακτηρίζεται τοῦτο πρᾶον καὶ ἡσύχιον, ἥτοι ὡς πνεῦμα πραότητος, ὡς χαρακτηρίζει τοῦτο ὁ Παῦλος (Γαλ. 5:23. 6:1. Α'. Κορ. 4:21) καὶ ἀναπαύεται μονίμως ἐπὶ τῶν πιστῶν, ὡς κτῆμα αὐτῶν καὶ ὡς ἀπεργαζόμενον αὐτῶν τὴν δόξαν (Α'. Πέτρ. 4:14) ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ διωγμοῦ.

Τέλος τὸ ἐν Α'. Πέτρ. 3:18 «θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι» ἀναφέρεται εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ Χριστοῦ ὑπόστασιν, ἥτις οὖσα ἐν τῷ Χριστῷ, κατὰ τὴν ἐν σαρκὶ Οἰκονομίαν, διετηρήθη ἀμείωτος καὶ ἠύξημένη ἐν τῇ Ἀναστάσει καὶ μετ' αὐτήν¹.

1. Π. Τρεμπέλα, ἐνθ' ἄν., σ. 358. Bigg, ἐνθ' ἄν., σ. 161. Ὁ Moffatt ἐρμη-

Ἐν κατακλειῖδι ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰούδα ἀναφέρεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ δημιουργοῦν τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον, εἰς δὲ ἀντιπαράβάζεται ὁ ψυχικὸς τοιοῦτος, ὡς εἰς Παῦλον καὶ τοὺς Γνωστικούς (Ἰούδ. 10), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ προσευχὴν τῶν χριστιανῶν, ὡς ὁ Παῦλος¹ μνημονεύει αὐτήν*.

νεύει τὸ «πνεύματι», ὡς δηλοῦν τὸ μέσον, δι' οὗ ἀνέστη καὶ ζῆ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ Β'. Κορ. 13:4. (ἐνθ' ἀν., σ. 140).

1. Kelly, ἐνθ' ἀν., σ. 283-6.

* Τὸ Β' Μέρος τῆς παρουσίας μελέτης δημοσιεύεται εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τόμος ΚΒ'.